

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

CONSIDERAȚII ÎN LEGĂTURĂ CU DREPTURILE ȘI ÎNDATORIRILE PĂRINTEȘTI (I)

Ioana NICOLAE

Universitatea Transilvania din Brașov, Facultatea de Drept

Abstract

Parental authority is the main means of child protection. To achieve child protection the legislator has granted a series of rights and duties to the parents and which are part of the parental authority content, referring both to the child's person and his assets. In the present study we have analyzed a part of them, referring both to the Civil Code regulations and to the special laws in the field of child protection and promotion.

Keywords: *child, parental authority, parents, protection of children's rights, the best interests of the child.*

1. Considerații introductive privind autoritatea părintească

Autoritatea părintească reprezintă ansamblul de drepturi și îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului și aparțin în mod egal ambilor părinți.

Părinții exercită autoritatea părintească numai în interesul superior al copilului, cu respectul datorat persoanei acestuia, și îl asociază pe copil la toate deciziile care îl privesc, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate.

Ambii părinți răspund pentru creșterea copiilor lor minori, stipulează prevederile art. 483 C. civ.

Din cuprinsul acestui text legal constatăm că autoritatea părintească reprezintă principalul mijloc de protecție al copilului, părinții fiind chemați în primul rând să asigure protecția copilului. Același lucru se desprinde și din prevederile art. 35 și 36 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului,

copilul având dreptul de a crește alături de părinții săi, precum și faptul că ambii părinți sunt responsabili pentru creșterea copiilor lor.

Autoritatea părintească are în componența sa o serie de drepturi și îndatoriri ce incumbă părinților iar acestea se referă atât la drepturi și obligații privind persoana copilului, cât și drepturi și obligații referitoare la bunurile acestuia. De reținut că noțiunea de autoritate părintească nu trebuie confundată cu drepturile și îndatoririle părintești, care deși intră în conținutul acestei noțiuni, sunt independente și au o structură distinctă¹.

2. Conținutul autorității părintești.

Pornind de la prevederile art. 487 C. civ., intitulat conținutul autorității părintești, observăm că părinții au dreptul și îndatorirea de a crește copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit propriilor lor convingeri, înșușirilor și nevoilor copilului; ei sunt datori să dea copilului orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea le recunoaște acestuia. Textul art. 36 alin. 2 din Legea nr. 272/2004 statuează că exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești trebuie să aibă în vedere interesul superior al copilului și să asigure bunăstarea materială și spirituală a copilului, în special prin îngrijirea acestuia, prin menținerea relațiilor personale cu el, prin asigurarea creșterii, educării și întreținerii sale, precum și prin reprezentarea sa legală și administrarea patrimoniului său.

În alte cuvinte, autoritatea părintească înglobează în conținutul său un complex de drepturi și îndatoriri, menite a asigura respectarea drepturilor copilului atât în privința persoanei sale, cât și a bunurilor acestuia, în lumina principiului interesului superior al copilului².

3. Drepturile și obligațiile părintești privind persoana și bunurile copilului

Principalul drept și, pe cale de consecință, principala îndatorire a părinților este aceea de a crește copilul. Creșterea copilului implică, așa cum rezultă din prevederile C. civ. și ale Legii nr. 272/2004, următoarele componente: dreptul și obligația de îngrijire a sănătății și a dezvoltării fizice a copilului, dreptul și obligația

¹ Emese Florian, Marieta Avram (coordonatori) s.a, *Dreptul familiei. Fișe de drept civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2018, p. 221.

² Pentru dezvoltări cu privire la principiul interesului superior al copilului, a se vedea lucrarea autorilor Mona Maria Pivniceru, Cătălin Luca, *Interesul superior al copilului*, Ed. Hamangiu, București, 2016.

privind asigurarea educației, învățaturii și pregătirii profesionale a acestuia, dreptul de a asigura întreținerea copilului, menținerea relațiilor personale, dreptul de a solicita înapoierea copilului de la orice persoană care îl deține fără drept, administrarea patrimoniului copilului, reprezentarea legală a copilului etc. Părinții sunt, de asemenea, datori să dea copilului orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor pe care legea i le recunoaște, cum ar fi de exemplu, încuviințarea actelor de dispoziție ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă. Strâns legată de creșterea copilului este și supravegherea acestuia. În acest sens, părinții au dreptul și îndatorirea de a supraveghea copilul, potrivit art. 493 C. civ., iar în cazul în care copilul săvârșește o faptă ilicită, părinții vor răspunde pentru aceasta³. În ipoteza în care se impune a se repara un prejudiciu rezultat din săvârșirea de către minor a unei fapte ilicite, va fi urmărit cu precădere patrimoniul minorului, iar în ipoteza în care prejudiciul nu poate fi acoperit astfel, acesta va fi acoperit din patrimoniul părinților.

Textul art. 488 C. civ., purtând denumirea marginală de îndatoriri specifice, menționează obligațiile părinților privind următoarele aspecte:

a) să coopereze cu copilul și să îi respecte viața intimă, privată și demnitatea. Dreptul părintelui de a lua măsuri disciplinare față de copil trebuie să se facă cu respectarea prevederilor art. 489 C. civ., respectiv, măsurile disciplinare nu pot fi luate de părinți decât cu respectarea demnității copilului. Sunt interzise luarea unor măsuri, precum și aplicarea unor pedepse fizice, de natură a afecta dezvoltarea fizică, psihică sau starea emoțională a copilului. Cu alte cuvinte, astfel cum s-a subliniat și în literatura de specialitate⁴, măsurile luate de părinți nu trebuie să depășească anumite limite, ținându-se seama de pericolul și gravitatea pe care le pot prezenta față de copil.

Tot în acest context amintim și prevederile art. 494 C. civ. potrivit cărora părinții sau reprezentanții legali ai copilului pot, numai în baza unor motive temeinice, să împiedice corespondența și legăturile personale ale copilului în vârstă de până la 14 ani. Soluția are la baza ideea că părinții sunt datori să respecte viața intimă și privată a copilului iar doar în ipoteza în care există motive întemeiate să ia măsurile enunțate anterior pentru a cenzura relațiile sociale ale copilului.

b) să prezinte și să permită informarea și lămurirea copilului despre toate actele și faptele care l-ar putea afecta și să ia în considerare opinia acestuia. Cu titlu de exemplu, potrivit art. 491 C. civ., părinții îndrumă copilul, potrivit propriilor convingeri, în alegerea unei religii, în condițiile legii, ținând seama de opinia, vârsta și de gradul de maturitate ale acestuia, fără a-l putea obliga să adere la o

³ M.M. Pivniceru, I. Nicolae în lucrarea în G. Boroș, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018, p. 879.

⁴ M. Avram, *Drept civil. Familia*, ed. a 2-a revizuită și adăugită Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 490.

anumită religie sau la un anumit cult religios. Copilul care a împlinit vârsta de 14 ani are dreptul să își aleagă liber confesiunea religioasă.

c) să ia toate măsurile necesare pentru protejarea și realizarea drepturilor copilului. În acest sens vom face referire la drepturile și îndatoririle părinților cu privire la bunurile copilului. Astfel, potrivit art. 501 C. civ., părinții au dreptul și îndatorirea de a administra bunurile copilului lor minor, precum și de a-l reprezenta în actele juridice civile ori de a-i încuviința aceste acte, după caz. Până la împlinirea vârstei de 14 ani copilul minor este reprezentat de părinții săi la încheierea actelor juridice civile iar după împlinirea vârstei de 14 ani minorul își exercită drepturile și își execută obligațiile singur, în condițiile legii, însă numai cu încuviințarea părinților și, după caz, a instanței de tutelă. În materia actelor de dispoziție, cum ar fi actele de înstrăinare, împărțală, ipotecare ori de grevare cu sarcini reale a bunurilor minorului, renunțarea la drepturile patrimoniale ale acestuia, precum și încheierea în mod valabil a oricăror alte acte ce depășesc dreptul de administrare, în toate cazurile este nevoie de autorizarea instanței de tutelă.

Tot în acest context se impunea a preciza că potrivit art. 500 C. civ., care consacră principiul independenței patrimoniale, părintele nu are niciun drept asupra bunurilor copilului și nici copilul asupra bunurilor părintelui, în afară de dreptul la moștenire și la întreținere.

d) să coopereze cu persoanele fizice și persoanele juridice cu atribuții în domeniul îngrijirii, educării și formării profesionale a copilului. Cu titlu de exemplu, potrivit art. 498 C. civ., copilul care a împlinit vârsta de 14 ani poate cere părinților să își schimbe felul învățaturii sau al pregătirii profesionale ori locuința necesară desăvârșirii învățaturii ori pregătirii sale profesionale.

Dacă părinții se opun, copilul poate sesiza instanța de tutelă, iar aceasta hotărăște pe baza raportului de anchetă psihosocială. Ascultarea copilului este obligatorie, dispozițiile art. 264 fiind aplicabile.

În cuprinsul art. 490 C. civ. sunt reglementate drepturile părintelui minor. Astfel, părintele minor care a împlinit vârsta de 14 ani are numai drepturile și îndatoririle părintești cu privire la persoana copilului.

Drepturile și îndatoririle cu privire la bunurile copilului revin tutorelui sau, după caz, altei persoane, în condițiile legii. În alte cuvinte, în această situație exercițiul autorității părintești va fi scindat, drepturile și îndatoririle cu privire la persoana copilului vor fi exercitate de părintele minor iar în privința bunurilor copilului aceasta revine temporar, tutorelui sau, după caz, altei persoane, până când părintele dobândește deplină capacitate de exercițiu⁵.

În ceea ce privește numele copilului, potrivit art. 492 C. civ., părinții aleg prenumele copilului și, atunci când este cazul, și numele de familie al copilului, în condițiile legii.

⁵ În același sens, v. E. Florian, *Dreptul familiei*, ed. 4, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 110.

Dacă ne raportăm la situația stabilirii numelui de familie al copilului din căsătorie, potrivit art. 449 C. civ.:

a) copilul ia numele de familie comun al părinților săi;

b) dacă părinții nu au un nume de familie comun, copilul ia numele unuia dintre ei sau numele lor reunite; în acest caz numele de familie al copilului se stabilește prin acordul părinților și se declară, odată cu nașterea copilului, la serviciul de stare civilă;

c) în lipsa acordului părinților, instanța de tutelă hotărăște și comunică de îndată hotărârea rămasă definitivă la serviciul de stare civilă unde a fost înregistrată nașterea;

În ceea ce privește stabilirea numelui de familie al copilului din afara căsătoriei, potrivit art. 450 C. civ.:

a) copilul ia numele de familie al aceluia dintre părinți față de care filiația a fost mai întâi stabilită;

b) în cazul în care filiația a fost stabilită ulterior și față de celălalt părinte, copilul, prin acordul părinților, poate lua numele de familie al părintelui față de care și-a stabilit filiația ulterior sau numele reunite ale acestora; noul nume de familie al copilului se declară de către părinți, împreună, la serviciul de stare civilă la care a fost înregistrată nașterea; în lipsa acordului părinților instanța de tutelă hotărăște și comunică de îndată hotărârea rămasă definitivă la serviciul de stare civilă unde a fost înregistrată nașterea;

c) în cazul în care copilul și-a stabilit filiația în același timp față de ambii părinți, copilul ia numele de familie al unuia dintre ei sau numele lor reunite, potrivit acordului părinților; în lipsa acordului părinților, hotărăște instanța de tutelă.

Corelativ acestor drepturi și obligații care le incumbă părinților, trebuie precizat că la rândul său copilul datorează respect părinților săi, indiferent de vârsta pe care o are, potrivit art. 485 C. civ. Din textul amintit reiese că obligația de respect față de părinți există și după dobândirea capacității depline de exercițiu.

Concluzionând, vom indica părerea exprimată în doctrină⁶ potrivit căreia autoritatea părintească fiind concepută să servească în exclusivitate interesele copilului minor de a fi crescut și educat în bune condițiuni, are un cuprins în care prevalează, pe de o parte, îndatoririle, drepturile fiind recunoscute numai în măsura în care sunt necesare îndeplinirii îndatoririlor, iar, pe de altă parte, prevalează drepturile și îndatoririle referitoare la persoana copilului, față de cele privitoare la bunurile sale.

⁶ A. Bacaci, V.C. Dumitrache, C.C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ed.7, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 311-312.

4. Concluzii

Autoritatea părintească, ca principal mijloc de protecție a copilului, reunește ansamblul drepturilor și îndatoririlor ce revin părinților, atât în privința persoanei copilului, cât și a bunurilor acestuia. Prezenta parte a studiului dedicat drepturilor și îndatoririlor părintești a definit noțiunea de autoritate părintească, a stabilit conținutul acesteia și a analizat o parte din drepturile și îndatoririle specifice părinților.

Bibliografie

- G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Anghelescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2018
- Emese Florian, Marieta Avram (coordonatori) ș.a., *Dreptul familiei. Fișe de drept civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2018
- M. Avram, *Drept civil. Familia*, ed. a 2-a revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2016
- Mona Maria Pivniceru, Cătălin Luca, *Interesul superior al copilului*, Ed. Hamangiu, București, 2016
- A. Bacaci, V.C. Dumitrache, C.C. Hageanu, *Dreptul familiei*, ed.7, Ed. C.H. Beck, București, 2012
- E. Florian, *Dreptul familiei*, ed. 4, Ed. C.H. Beck, București, 2011